

Oppilaanohjauksen pedagogiikan hahmottelua – toimintaa ja tietotekniikkaa

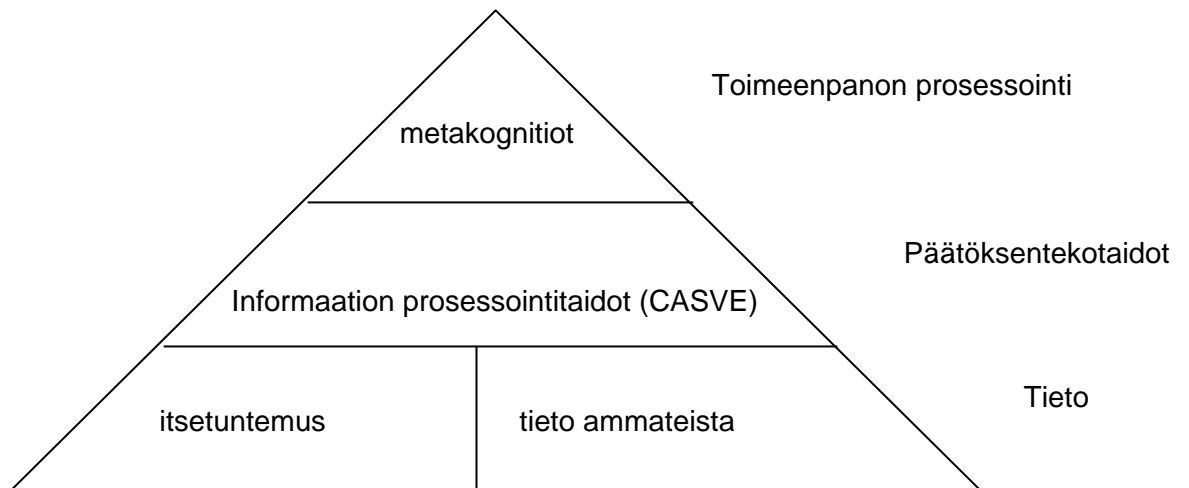
Opetussuunnitelman mukaan oppilaanohjaus tulee järjestää siten, että se tarjoaa oppilaalle kokonaisuuden, joka muodostuu luokkamutoisesta ja henkilökohtaisesta ohjauksesta, pienryhmäohjauksesta, työelämään tutustumisesta, tieto- ja viestintäteknikan hyödyntämisestä sekä kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä. Ohjaus perustuu oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppiminen on yksilöllinen ja yhteisölliseksi tietojen ja taitojen rakennusprosessi. Oppilaanohjaustyön toteuttaminen edellyttää suunnitelmaa, jossa työmuodot ja -tavat integroituvat kokonaisuudeksi.

Tässä artikkelissa kuvataan sitä, miten oppilaanohjauksesta voidaan rakentaa koko yläkoulun kestävä prosessi, joka päättyy jatkokoulutukseen liittyvään päätöksentekoon. Ohjausprosessi perustuu omien voimavarojen tunnistamiseen ja prosessin aikana pyritään voimaantumamaan ja osallistamaan oppilasta. Toiminnalliset menetelmät ja tietokoneavusteisuus on keskeisessä osassa tätä monimenetelmällistä ja vaiheistettua ohjausta.

Teoriatausta

Kognitiivisen informaation prosessointiteoria (CIP-teoria, Cognitive Information Processing) kuvaa urasuunnittelun vaiheita. CIP -teorian mukaan urasuunnitteluun liittyy 1. valmiudet tunnistaa itseään, arvojaan, tietojaan sekä päätöksenteko-valmiuttaan, 2. tieto toimintaympäristön mahdollisuuksista ja 3. päätöksentekotaidot. Ohjaustyöllä tuetaan opiskelijan itsensä tunnistamisen kykyjen kehittymistä sekä arvojen, tietojen ja päätöksentekovalmiuksien kehittymistä. Tieto toimintaympäristön mahdollisuuksista sisältää informaatiota eri ammattialoista, työmarkkinoista sekä eri opiskeluvaihtoehtoista.

Päätöksentekotaidon kehittämiseksi on teorian avulla luotu malli (CASVE-sykli), jonka avulla oppilas voi systemaattisesti oppia ohjaamaan omaa päätöksentekoaan ja oppimisprosessiaan. Päätöksen toimeenpanoon liittyvät metakognitiiviset taidot, joilla kontrolloidaan päätöksentekoon tarvittavien kognitiivisten strategioiden valintaa ja vaiheistusta jatkuvan itsearvioinnin avulla. CASVE muodostuu sanoista Communication, Analysis, Synthesis, Valuing ja Execution. Oppilaanohjaustyön osa-alueita on kuvattu kuviossa 1.

Kuvio 1: Informaation prosessoinnin tasot uraan liittyvässä päätöksenteossa (Readon ym. 2008).

CASVE-syklillä kuvataan päätöksenteon informaatioprosessointia. Se on yksinkertaistettu malli, jolla pyritään kuvaamaan koulutus- ja ammatinvalintaan liittyvää ongelmanratkaisua ja päätöksentekoa. CASVE:ssa päätöksentekoon liittyy viisi vaihetta: 1. tietoisuus valintatilanteesta, 2. tilanteen analyysi, 3. synteesi eri ratkaisuvaihtoehdoista, 4. vaihtoehtojen priorisointi ja vaihtoehdon valinta sekä 5. ratkaisun toimeenpano ja tulosten arviointi.

Päätöksenteon prosessointi alkaa, kun yksilö tunnistaa oman tilanteensa ja tarpeensa koulutus- ja/tai uranvalinnalle. Tämän valinnan merkityksen ymmärtämisen aikana yksilö tunnistaa eron olemassa olevan ja tavoitetilanteen välillä. Tällöin tunnistetaan myös ne tekijät, jotka ovat käynnistäneet koulutus- ja ammatinvalintaprosessin. Tietoisuus valintatilanteen ajankohtaisuudesta syntyy joko ulkoisista tai sisäisistä vaatimuksista. Tällaisena ulkoisena tekijänä voidaan nähdä esim. koulutuksen nivelvaiheet. Sisäisenä tekijänä voi olla syntynyt tarve muutokseen.

Analyysivaiheessa kartoitetaan omia vahvuuksia ja omaa tapaa oppia suhteessa koulutuksen tai työelämän tarjoamiin mahdollisuuksiin. Analyysivaiheessa tavoitteena on yhdistää tietämys omasta itsestä, kiinnostuksista ja arvoista mielikuviin, tietoon ja käsitykseen, jotka ovat syntyneet eri koulutus- ja ammattivaihtoehdoista. Tällöin tunnistetaan myös valinnan ongelmien syitä ja niiden osatekijöitä.

Synteesivaiheessa keskeinen kysymys on, minkä toimintamallin avulla olisi mahdollista päästä parhaimpaan mahdolliseen päätökseen. Synteesivaihe jakaantuu kahteen vaiheeseen. Ensin pyritään löytämään mahdollisimman monta mahdollista vaihtoehtoa prosessin aikana hankitun informaation perusteella. Sen jälkeen näistä vaihtoehdoista karsitaan sellaiset koulutus- ja ammattialat, jotka eivät täysin vastaa yksilön kiinnostuksia, kykyjä tai arvoja. Tällöin jäljelle jää muutama todennäköinen vaihtoehto, joista lopullinen päätös on mahdollista tehdä.

Arviointivaiheessa vaihtoehdot priorisoidaan. Tällöin arvioidaan, mitä hyötyjä ja haittoja valinnasta koituu. Eri vaihtoehtoja arvioitaessa pohditaan kunkin valinnan merkitystä itselle sekä merkittäville läheisille henkilöille. Tässä vaiheessa pyritään valitsemaan ensisijainen vaihtoehto ja sen lisäksi muutamia varasuunnitelmia.

Toimeenpanovaiheessa pyritään rakentamaan sellainen toimintasuunnitelma, joka parhaiten soveltuu omaan elämäntilanteeseen. Samalla pohditaan, kuinka suunnitelma toteutetaan aivan käytännön tasolla sekä millaista sitoutumista sen toteuttaminen edellyttää. Mallin kehä sulkeutuu uudelleen kommunikaativaiheeseen, jossa arvioidaan prosessia, tehtyjä ratkaisuja, toimenpiteitä ja saavutettuja tuloksia. (Vuorinen, R. 2004).

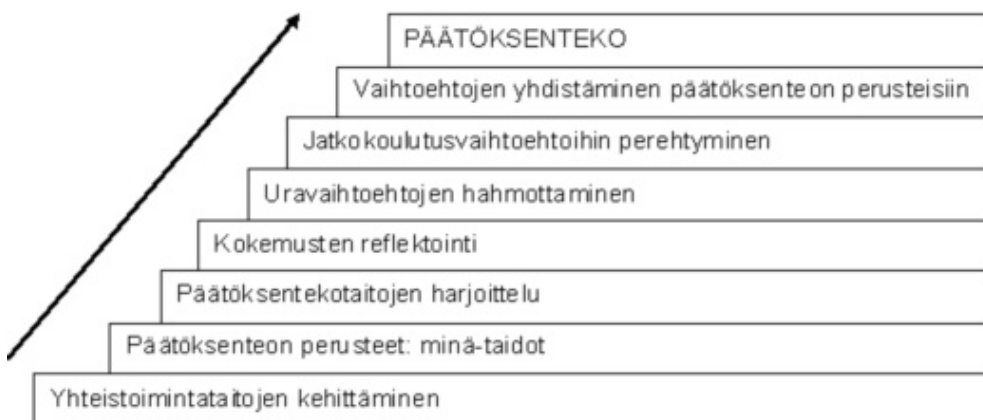
CASVE-vaiheistuksen mukaan on rajattu oppilaanohjaustyön sisältöjä ja toimintatapoja. Kokonaissuunnitelman rinnalle on laadittu suunnitelma oppilaanohjauksen internet-sivustojen hyödyntämiseen ja valittu työmenetelmiä.

Yläkouluaikainen oppilaanohjaus

Yläkouluaikainen oppilaanohjaus voidaan rakentaa teemoista, jotka on johdettu päätöksenteon valmistavan prosessin vaiheista. Teemat integroivat työmuodot kokonaisuudeksi, jossa työmuodot täydentävät toisiaan esim. henkilökohtaisessa ohjauksessa täydennetään oppitunilla aloitettua ohjaustyötä. Uraohjauksen näkökulmasta ohjaustyön vaiheet ovat seuraavat:

- minä-tieto, tieto omista vahvuuksista
- tieto koulutusmahdollisuuksista ja työmarkkinoista
- tietoisuus valintatilanteesta,
- oman tilanteen arviointi
- omien valintaperusteiden hahmottamisen
- vaihtoehtojen rajaaminen ja ensisijaisen vaihtoehdon valinta
- vaihtoehdon valinta ja toimeenpano

Yläkouluaikaisen oppilaanohjaustyön osa-alueita on kuvattu kuviossa 2. Kun valitsee työmenetelmien, tulisi arvioida, miten se kehittää yhteistoimintataitoja, päätöksentekotaitoja tai mahdollistaako se kokemusten reflektoinnin. Yhteistyötä ja minä-taitoja on tarkoituksenmukaista käsitellä yläluokan alussa ja päätöksentekoon liittyvien taitojen harjoittelu korostuu loppuvaiheessa.

Kuvio 2. Oppilaanohjausprosessi

Oppilaanohjaustyö voidaan jakaa kolmeen osaan: oppilaanohjaukseen orientoituminen, opettaminen ja oppilaan uran hahmottelu. Oppilaanohjauksen orientoitumisvaiheen aikana tutustutaan leikinomaisin keinoin ohjauksen keskeisiin sisältöihin. Harjoitteiden avulla käsitellään omia vahvuuksia, koulutusvaihtoehtoja, ammatteja sekä harjoitellaan päätöksentekoa ja yhteistoimintaa. Opettamisvaiheen aikana käsitellään uraohjauksen kannalta olennaisia käsitteitä: koulutusjärjestelmä, koulutusalat, valintaperusteet jne. Valtaosa yläkoulun oppilaanohjausajasta keskitytään oppilaan oman uran hahmottamiseen

Toiminta	Teemat	Sisällöt
Orientoituminen	Ryhmyttäminen	7.-luokkalaisten vastaanottaminen
	Oppilaanohjaukseen orientoituminen	Yhteistoimintataitojen kehittäminen
	Oppimaan oppimisen ohjaaminen	Opiskelutekniikka Opiskelustrategiat
	Minä-tieto	Omat vahvuuksien tunnistaminen
	Työ	Työelämä tietous
	Uravaihtoehtojen hahmottaminen	
Oma ura	Koulutusalamielenkiinnon tunnistaminen	Suomen koulutusjärjestelmä Toisen asteen ammattikoulutusalat Koulutusalojen perustutkinnot Turun seudun toisen asteen oppilaitokset ja perustutkinnot Työvoiman kysyntä Oman uravaihtoehtojen arviointi Tulevaisuuden suunnittelu ja opiskelu tavoitteiden asettaminen Turkulainen elinkeinoelämä 8.lk TET-harjoittelu
	Kokemusten reflektointi	Työpaikan haku Työpaikka hakemus 9.lk TET TET-viikon arviointi, TET-tehtävä ja –raportti
	Oman tilanteen arviointi.	Tietoisuus valintatilanteesta. Sijoittuminen II asteen opintoihin, alimmat pisteet ja keskiarvot Oma koulutusala
	Jatkokoulutuspaikkoihin perehtyminen	Koulutusopas Oma opintomenestys ja II asteen koulutusvaihtoehdot Turkulaiset II asteen oppilaitokset Internetissä
	Omien valintaperusteiden hahmottaminen	Jatkokoulutusvaihtoehtojen yhdistäminen päätöksenteon perusteisiin. Vaihtoehtojen rajaaminen ja ensisijaisen vaihtoehdon valinta. Koulutusopas Demo www.haenyt.fi
	Päätöksenteko	Hakuohje Lukio-opinnot, ura ja ammatinvalinta Perustutkintojen koulutusohjelmat ja jatko-opinnot
	Nivelvaiheessa	Oppisopimuskoulutus Opintotuki Työnhaku, kesätyö Opiskelu ja työ ulkomailla Ammattikorkeakoulut ja lukiot Ohjaus ja neuvontapalvelut Turussa

Kuvio 3. Oppilaanohjaus yläkoulussa

Toiminnalliset menetelmät

Toiminnalliset menetelmät ovat aktivoivia menetelmiä ja antaa ohjaajalle ja oppilaalle mahdollisuuden tehdä jotain konkreettista. Oppilaanohjauksessa käytettävillä toiminnallisilla menetelmillä on tyypillistä vuorovaikutus, kohtaaminen, reflektio, ongelmalähtöisyys, tarkoituksenmukaisuus ja konkreettisuus. Ihminen nähdään toimijana ja oman tietonsa rakentajana. Kokemusta käytetään oppimisen ja kehittymisen raaka-aineena. Toiminnat, tilanteet, välineet ja ympäristöt on suunniteltu niin, että ne rohkaisevat opiskelijaa metakognitiiviseen ajatteluun, itsearviointiin, itsesääteilyyn, itsereflektioon sekä itsensä tiedostamiseen. Ohjaaja toimii oppeana, toiminnan valvojana, valmentajana, tutorina sekä oppimisen auttajana. Opettajalla on tärkeä tehtävä tarkkaavaisuuden suuntaajana ja uteliaisuuden virittäjänä. Hän on kanssaoppija, ohjaaja, avustaja, valmentaja ja tukija.

Toiminnalliset menetelmien avulla voidaan tehdä näkyvämmäksi tai havainnollistaa ohjauksen sisältöjä. Jokaista toimintaa seuraa reflektioiva keskustelu, jonka aikana luodaan oppilaan tekemiselle ja valinnoille merkityksiä. Asia liitetään laajempaan kontekstiin.

Oppilaanohjauksen toiminnalliset menetelmät voidaan jakaa seuraavasti:

- Yhteistoiminnallinen oppiminen
 - Ryhmäyttäminen
 - Minä -taitojen kehittäminen
 - Oppilaanohjaukseen orientoituminen ja päätöksentekotaitojen harjoittelu
 - Tulevaisuus
- Ratkaisukeskeinen ohjaus
- Projektityömenetelmä

Ryhmäyttäminen

Ryhmäyttävän toiminnan tavoitteena on oppilaiden toisiinsa tutustumisen edistäminen, yhteistoimintataitojen kehittäminen sekä kokemusten ja tuntemusten kartoittaminen. Vastuullinen yhteistoiminta koulussa edellyttää, että oppilaat toimivat hyvin ryhmänä. Ryhmäyttävään toimintaan tulee panostaa etenkin nivelvaiheessa, opintojen alkaessa uudessa oppilaitoksessa, ja erilaisissa ryhmdynamiikkaan liittyvissä ongelmatilanteissa. Ryhmäyttäminen luo perustan yhteistoiminnalle. Hyvin toimivassa ryhmässä sen jäsenillä on positiivinen keskinäinen riippuvuus, viestintä on vuorovaikutteista ja yksilö on vastuu ryhmän toiminnasta ja toimintaa pyrittään tietoisesti yhdessä kehittämään. Hyvän ryhmän voima on välittäminen. Ryhmän tulee olla kehittymiseen ja luovuuteen innoittava. Ryhmäläisten keskinäisen luottamuksen puute näkyy motivoitumis- ja järjestysongelmina. Ryhmäyttävän toiminnan kautta ryhmän roolit selkiytyvät. Ryhmäyttävien harjoituksen yhteydessä koettu luottamus siirtyy mukana olleiden suhteisiin.

Ryhmäyttäminen on osa uuden oppilaitoksen tutuksi tekemistä tilana ja yhteisönä. Oppilaat tutustuvat koulun käyttäytymissääntöihin, työryhmiin ja toimintamuotoihin sekä koulun käytäntöihin. Ryhmäyttäminen on prosessi, jossa ryhmän jäsenten keskinäistä tuntemista, luottamusta turvallisuutta ja viestintäkykyä tietoisesti kehitetään. Se on sosiaalistamisprosessi, jossa tuntemaan oppiminen, turvallisuuden kokeminen ja luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistavat ryhmässä avoimempaa omien ajatusten ja tunteiden ilmaisua. Ryhmäyttämällä voidaan kehittää mm. opiskelu ja työskentelymotivaatiota. Tavoitteena on tila, jossa avoin ajatusten ja tunteiden ilmaisu on mahdollista. Ryhmäyttämällä voidaan saavuttaa esim. seuraavia oppimiskokemuksia: empatiakyky, erilaisuuden sieto, turvallisuus ja luottamus, hyväksyntä, luovuus, tunteiden tunnistaminen ja rohkeus.

Ryhmäyttämisen menetelmiä ovat mm.: ryhmiin jakaminen, tutumisharjoitukset, sääntöjen rakentaminen, yhteistoimintaharjoitukset, luottamusharjoitukset, leikit, retki ja seikkailu. Käytännössä melkein mikä tahansa yhteistoiminta voi olla ryhmäyttävää, kuhan tavoitteeseen pyritään tietoisesti. Vaikka luokissa onkin ystäväpareja, ryhmäyttävässä toiminnassa ei pyritä vahvistamaan vanhoja ystävyysuhteita vaan luomaan uusia yhteistyömahdollisuuksia.

Ryhmäyttäminen voidaan aloittaa jo ennen kuin oppilas on aloittanut opinnot uudessa oppilaitoksessa. Nuori yrittäjyys ry on kehittänyt nivelvaiheyhteistyöhön tarkoitettuja ohjelmia (ks. www.nuoriyrittajyys.fi). NY ohjelmissa opitaan tekemällä oppimisen -periaatteella ja yrittäjyyttä, tiimityötä, vuorovaikutustaitoja ja omien vahuuksien hyödyntämistä. 5.-6.lk oppilaiden ohjaajina toimivat yläkoulun oppilaat. 12h-leiriläiset taas ovat peruskoulun yläluokkien oppilaita ja leiriläisten tutoreina toimivat toisella asteella opiskelevat nuoret.

Ryhmäyttäminen voidaan tehdä myös moniammatillisena yhteistyönä. Esimerkiksi Turun nuorisotoimi on kehittänyt TOTEEMI-toimintapäivän (ks. www.turku.fi). Päivän ryhmäyttävästä toiminnasta vastaa nuorisoohjaajat, jolloin koulun luokanvalvojalla, kuraattorilla, terveydenhoitajalla, erityisopettajalla ja oppilaanohjaajalla on mahdollisuus tehdä havaintoja ryhmdynamiikasta. Tämän lisäksi päivän aikana luodaan perusta alueen nuorisoohjaajien ja koulun henkilökunnan välille.

Ohessa esimerkkejä oppilaanohjaukseen sopivasta ryhmäytävistä ja yhteistyötä kehittävästä toiminnasta.

Tutustuminen 1: Piiriin sijoittuminen

Tavoitteena on sijoittua piiriin siten, että mahdollisimman moni saa paikan vieraan ihmisen vierestä. Toiminnan kulku: Oppilaat sijoittuvat piiriin syntymäjärjestyksen mukaan tai aakkosjärjestyksessä etu- tai sukunimen mukaan.

Tutustuminen 2: Parihaastattelu

Toiminnan kulku: Ensimmäisessä vaiheessa parille annetaan tehtäväksi haastatella toisiaan ja kuuntelemaan aktiivisesti toisen vastauksia. Heidän tehtävä on selvittää esim. etu- ja sukunimi, asuinalue, alakoulu, harrastukset ja mistä toinen pitää (esim. lempiruoka). Toisessa vaiheessa paljastetaan, että haastattelijalla saavat esitellä vierustoverinsa muulle ryhmälle. Parille varataan hetki aika tarkentaa esiteltäviä asioita. Pari esittelee vierustoverinsa: "Tässä on Ville Virtanen..."

Olo-kortit: Oppilas valitsee adjektiivin, joka kuvaa hänen oloaan sillä hetkellä ja perustelee valintansa muille. Toiminta sopii esim. seitsemännen syksyn ryhmäytymisvaiheeseen.

Oppilaanohjaukseen orientoituminen ja päätöksentekotaitojen harjoittelu

Yläkoulun alussa oppilaanohjaus oppiaine sekä koulutus- ja uravalinta tavoitteena ovat vieraita. Oppilas tulisi motivoitua tavoitteellisuuteen heti yläkoulun alussa ja urasuunnittelun keskeiset osa-alueet tulisi tehdä hänelle tutuksi. Turun OKE-työn aikana kehitettiin oppilaanohjaukseen orientoitumiseen korttisarja. Peli avulla harjoitellaan myös päätöksen tekoa.

Korttisarja muodostuu henkilökohtaisia ominaisuuksia kuvaavista adjektiiveista, toimintaa kuvaavista substantiiveista, arvoja kuvaavista sanoista, ammattinimikkeistä ja koulutusnimikkeistä. Korttipelin tavoite on oppilaan ura- ja koulutusvalintaan orientoituminen, oppilaan itsearviointi ja valintojen tekemisen perustelun harjoittelu. Ohessa yhteenveto korttisarjan sisällöstä ja pelin kulusta:

Hyvä minä -kortit: Kortteihin on koottu henkilö kuvaavia adjektiiveja esim. ahkera, aistikas, aktiivinen, armahtavainen, arvoituksellinen jne. Peli on leikkimielistä itsetutkiskelua ja luokkaverin arviointia. Peli alkaa sattumanvaraisesti valikoiduin kortein ja niistä käydään vaihtokauppaa. Oppilas käy kauppaa niillä korteilla, jotka eivät kuvaa häntä itseään. Vaihtokaupan päätyttyä kädessä pitäisi olla ainakin muutama häntä kuvaava adjektiivi.

Purku: Oppilas esittelee luokalle häntä kuvaavat adjektiivit. Kortin valinta perustellaan muulle luokalle. Perustelun jälkeen oppilasta pyydetään pohtimaan ja perustelemaan asian merkitystä ura- ja koulutuslavalinnan näkökulmasta.

Uranimisana -kortit: Kortteihin on koottu toimintaan liitettäviä substantiiveja esim. akku, alkuaine, antiikki, arkkitehti, arvo jne. Oppilas valitsee muutaman sanan, joka liittyy toimintaan, josta hän pitää.

Purku: Oppilas esittelee luokalle nimisanan, joka liittyy toimintaan, josta hän pitää. Oppilaan pitää perustella valinta luokalle. Perustelun jälkeen oppilasta pyydetään pohtimaan ja perustelemaan asian merkitystä ura- ja koulutuslavalinnan näkökulmasta.

Arvo-kortit: Kortteihin on koottu arvoja kuvaavia substantiiveja esim. ahkeruus, aistillisuus, elämä, epäitsekkyyks, hyvyys, hyöty jne. Arvot ovat valintojamme ohjaavia päämääriä. Ne näyttäytyvät ja toteutuvat valintatilanteissa. Arvot perustuvat selkeästi tarpeisiimme ja ovat henkilökohtaisia. Arvo-korteissa on siis sanoja, jotka kuvaavat arvokkaaksi koettavia (luottamus, ystävyys, rakkaus...) arvostettavia (tavarat, taidot, oppineisuus...) ja ihannetta kuvaavia asioita (rehellisyys, nöyryys, ahkeruus...) sekä varsinaisia arvoja (kauneus, puhtaus, totuus, vapaus...), inhimillisesti arvokkaita kokemuksia (oivallukset, taiteelliset elämykset...). Lisäksi kortteihin on koottu arvostuksia kuvaavia sanoja: hedonistiset arvot (onni, mielihyvä, ilo...), vitaaliset arvot (elämä, terveys, tahto ja kuntoisuus...), esteettiset arvot (kauneus, ylevyys, suloisuus ja taide) teoreettiset arvot (totuus, tieto, oppi, koulutus, viisaus), uskonnolliset arvot (usko, toivo, pyhyys ja laupeus...), sosiaaliset arvot (epäitsekkyyks, ystävyys, rakkaus...), mahtiarvot (voima, valta, sota...), oikeusarvot (oikeudenmukaisuus, ihmisoikeudet, tasa-arvo...) sekä eettiset arvot (hyvyys ja moraalinen oikeus...). Oppilas valitsee yhden tai useamman sanan, joka kuvaa arvoa, joka on hänelle tärkeä. Peli on leikkimielistä itsetutkiskelua.

Purku: Oppilas esittelee luokalle hänelle tärkeän arvon ja hänen pitää perustella valinta luokalle. Perustelun jälkeen oppilasta pyydetään pohtimaan ja perustelemaan asian merkitystä ura- ja koulutuslavalinnan näkökulmasta.

Oma ammatti -kortit: Kortteihin on koottu ammattinimikkeitä. Nimikkeet löytyvät www.ammattinetti.fi tai www.opintoluotsi-sivustoista. Korttien avulla orientoidutaan oppilaanohjaukseen ja tehdään tutuksi eri ammatteja sekä Turun seudun koulutuksia. Oppilas harjoittelee ammatinvalintaan liittyvää päätöksentekoa korttipelin aikana. Peli alkaa sattumanvaraisesti valikoiduin kortein ja niistä käydään vaihtokauppaa. Oppilas käy kauppaa niillä korteilla, jotka eivät kiinnosta häntä itseään, Vaihtokaupan päätyttyä kädessä on eniten kiinnostaneet ammatit, joiden valinta perustellaan muulle luokalle.

Purku: Keskustelun aikana oppilas tutustuu erilaisiin ammatteihin. Päähuomio keskustelussa kiinniteteään siihen, miksi oppilas valitsi kyseisen kortin ja perusteen reflektointiin. Oppilaanohjaaja voi laajentaa asian tarkastelua työvoiman kysyntään (ks. ammattibarometri), ammatin edellyttämään koulutukseen, koulutuspolkuvaihtoehtoihin peruskoulun jälkeen ja oman alueen koulutustarjontaan.

Oma koulutus -kortit: Oma koulutus -kortit: Kortteihin on koottu koulutusnimikkeitä. Nimikkeet löytyvät www.koulutusnetti.fi ja www.opintoluotsi.fi -sivustoista. Korttien avulla orientoidutaan oppilaanohjaukseen ja tehdään tutuksi mm. Turun seudun koulutuksia. Peli alkaa sattumanvaraisesti valikoiduin kortein ja niistä käydään vaihtokauppaa. Oppilas käy kauppaa niillä korteilla, jotka eivät kiinnosta häntä itseään. Vaihtokaupan päätyttyä kädessä on eniten kiinnostaneet koulutukset, joiden valinta perustellaan muulle luokalle. Oppilas harjoittelee koulutuslavalintaan liittyvää päätöksentekoa korttipelin aikana.

Purku: Keskustelun aikana oppilaille tulee tutuksi erilaiset koulutukseen liittyvät käsitteet osana Suomen koulutusjärjestelmää: perustutkinto, ammattitutkinto, erikoisammattitutkinto, koulutusohjelma, kandidaatti, maisteri, lisensiaatti, tohtori. Tutustutaan oman kotiseudun ja muun Suomen koulutustarjontaan.

Minä -taitojen kehittäminen

Mapping-tehtävien avulla voidaan tehdä minuus näkyvämmäksi ja pyrkiä hahmottamaan kokonaiskuvaa oppilaan elämästä. Tehtävät auttavat selventämään merkityksiä: oppilaan elämänkentässä ilmeneviä vuorovaikutussuhteita huolenaiheen keskeisiä piirteitä esteitä, vahvuuksia ja tarpeita. Ohessa esimerkkejä mapping-tehtävistä.

Minä-ympyrä 1: Minä-ympyrä on aluksi tyhjä kehä, jonka keskipisteenä on oppilas. Oppilas kirjaa minä-ympyrään esim. itselleen tärkeitä ihmisiä tai asioita. Mitä tärkeämpiä ihmiset tai asiat hänelle ovat, sitä lähemmäs kehän keskustaa ne kirjataan. Asioiden merkityksiä ja niiden suhteista keskustellaan.

Minä-ympyrä 2: Minä-ympyrä esittää ajankäyttöä tai energiamäärää, jota oppilas käyttää elämässään erilaisiin toimiin. Ympyrä jaetaan erisuuruisiin alueisiin, jotka kuvaavat ajan käyttöä. Piirroksia esitellään muille.

Minä-ympyrä 3: Minä-ympyrä jaetaan kahtia positiiviseen ja negatiiviseen puoliskoon. Oppilas kirjaa itsestään, luonteenpiirteistään, tavoistaan asioita, joita hän pitää hyvänä tai huonona. Havainnoista keskustellaan oppilaan kanssa.

Minä-kollaasi: Tehtävänä on hakea esim. Internetistä kuvia, joiden avulla kerrotaan itsestä muille esim. mistä pitää, mitä harrastaa, mistä haaveilee, millainen on ja mitä haluaa, Kollaasi esitellään muille.

Tulevaisuus

Tulevaisuus tehtävä on tehdä näkyväksi mahdollisia tulevaisuuksia ja urapolkuja. Niiden tarkeisuus on omien arvovalintojen pohtiminen, eri uravaihtojen pohtiminen ja tavoiteasettelun tekeminen.

Nykyhetki ja tulevaisuus-tehtävä (7.-8.lk): Tehtävässä on kaksi saraketta nykyhetki ja tulevaisuus. Oppilas arvioi nykytilannetta ja pohtii, minkä näköinen hänen tulevaisuutensa voisi olla ja kirjoittaa siitä vapaamuotoisesti.

Tulevaisuusmuistelu -tehtävä (8.lk): Tehtävä on jatkoa ed. tehtävälle. Oppilas valitsee yhden uravaihtoehto tavoitteeksesi. Kokonaissuunnitelma urasta sisältää koulutuksen, työelämän, perhe-elämän ja vapaa-aikasi. Oppilas pohtii, mitä valintoja sinun pitää tehdä ja miten sinun tulee toimia, jotta suunnitelmasi toteutuu. Tehtävä etenee seuraavien apukysymyksien avulla:

1. Yksi vuosi on kulunut, mitä olet tehnyt, jotta tavoitteesi toteutuisi.
2. Kaksi vuotta on kulunut, mitä teet. Mistä olit kaksi vuotta sitten erityisen huolissasi ja mikä sai sinun huolesi vähenemään? Mihin sinun tulee keskittyä jatkossa, jotta suunnitelmasi toteutuisi.
3. Neljä vuotta on kulunut, mitä olet tapahtunut ja mitä olet tehnyt, jotta tavoitteesi toteutuisi.
4. Olet 20-vuotias, mitä teet. Mikä sinua erityisesti ilahduttaa?
5. Olet 25-vuotias, mistä tavoitteesi mukaisesta toiminnasta olet erityisen ylpeä?
6. Olet 35-vuotias, mistä valinnoista olet erityisen ylpeä?

Unelmointi: Oppilas pohtii ja kirjoittaa, millaista hänen elämänsä on 35 -vuotiaana ja miten, hän on päätenyt tilanteeseen. Oppilas pohtii asiaa esim. seuraavista näkökulmista: perhesuhteet, työ ja koulutus, varallisuus, vapaa-aika, asuminen, elämäntavat. Oppilas pohtii tämän lisäksi, mitä on tapahtunut 16–18, 18–25 ja 25–35 ikävuosien aikana ja mitä hän on tehnyt päästäkseen tavoitetilaansa.

Hyvät ja huonot puolet luettelointi: Oppilas kirjoittaa ylös esimerkiksi ura- tai koulutusvaihtoehtojen hyvät ja huonot puolet.

Tieto ja viestintätekniiikan hyödyntäminen

Tieto- ja viestintätekniiikan käytön edistäminen ohjauksessa on yksi keskeisimpiä perusopetuksen kehittämislinoista. Oppilaanohjauksen Internet-sivustojen avulla ohjaajat pystyvät autamaan oppilasta, kun hän pohtii ura- ja jatkokoulutusvalintaansa. Tieto- ja viestintätekniiikan avulla voidaan tehostaa oppilaanohjausta mutta ohjaustyössä kohtaaminen, kokemusten reflektointi ja osallisuuden luominen muodostavat ohjaustyön ytimen. Keskeiset oppilaanohjauksen www-lähteet on koottu kuvioon x osaksi yläkoulun ohjausprosessia.

Oheista suunnitelmaa tehtäessä on hyödynnetty CIP-teoriaa ja Casve-sykliä. Teemat ovat johdettu teoriasta ja ne integroivat oppituntityön, henkilökohtaisen ohjauksen ja pienryhmäohjauksen yhdeksi kokonaisuudeksi. Keskeisimmät www-sivustot on koottu oppilaanohjauksen opintopolun osaksi, Sivustojen hyödyntämisen tueksi on koottu tehtäviä ja niiden avulla pyritään tukemaan oppilaan omatoimista työskentelyä.

Oppilaanohjauksesta on muodostettu oppilaan yhteishakuun päättyvä projektiketju (ks. kuvio 4). Projektityömenetelmä on tiedon hakuun ja -jäsentämiseen innoittavaa, kokonaisuuksien hahmottamista helpottavaa ja tutkiva työmenetelmä. Painopiste on oppilaiden itsenäisessä tiedonhankinnassa. Projekti voi kestää yhden tai useamman oppitunnin.

Projektityö jakaantuu kolmeen vaiheeseen: opetus – työskentely – arviointi. Alussa oppilaalle opetetaan projektissa tarvittavat uudet taidot ja annetaan tehtävä. Työskentelyvaiheen aikana oppilas työskentelee valmiuksiensa mukaan, yksin ja/tai yhdessä. Arviointivaihe on välttämätön osa jäntevää projektityöskentelyä. Tieto- ja viestintätekniiikkaan hyödyntävässä oppituntityöskentelyssä tulee kiinnittää erityistä huomiota oppitunnin tai aiheen käsittelyn rakenteisiin:

- Oppitunnin aloitus: ed. oppitunnin kertaus tai kesken jääneen tehtävän ohjeistuksen kertaus
- Eriyttäminen: henkilökohtainen tuki ja lisätehtävät.
- Arviointi: työskentelyn tuloksellisuuden arviointi ja opitun vahvistaminen.

Toiminta	Teemat	Oppituntien aiheet	Projektit
Orientoituminen	Oppimaan oppiminen	Opiskelutekniikka ja opiskelustrategiat	lukineuvola.fi-tehtävä
	Koulutus ja työelämä	Suomen koulutusjärjestelmä Toisen asteen ammattikoulutusalat Koulutusalojen perustutkinnot	opintoluotsi.fi-tehtävä 1 opintoluotsi.fi-tehtävä 2
		Työelämä tietous Työvoiman kysyntä	ammattinetti.fi-tehtävä 1 ammattinetti.fi-tehtävä 2
		Turkulainen elinkeinoelämä	ammattilaisten haastattelu-tehtävä
Oma ura	Minä-tieto	Omien vahvuuksien tunnistaminen	mol.fi/avo-tehtävä
	Oman tilanteen arviointi.	Valintaperusteet	koulutusnetti.fi-tehtävä
		Tulevaisuuden suunnittelu ja opiskelu tavoitteiden asettaminen	Oma ura-tehtävä
		Oma koulutusala Turun seudun toisen asteen oppilaitokset ja perustutkinnot Sijoittuminen II asteen opintoihin, alimmat pisteet ja keskiarvot Oma opintomenestys ja II asteen koulutusvaihtoehdot	Oma koulutusala -tehtävä Kohti ammattia vai lukioon -tehtävä
	Jatkokoulutuspaikkoihin perehtyminen	Hakuopas	Hakuopas-tehtävä
		Koulutusopas	Koulutusopas-tehtävä
	Omien valintaperusteiden hahmottaminen	Jatkokoulutusvaihtoehtojen yhdistäminen päätöksenteon perusteisiin. Vaihtoehtojen rajaaminen ja ensisijaisen vaihtoehdon valinta. Koulutusopas Demo www.haenyt.fi	TET-tori-tehtävä Koehaku-tehtävä
	Päätöksenteko	Hakuohje Lukio-opinnot, ura ja ammatinvalinta Perustutkintojen koulutusohjelmat ja jatko-opinnot	Yhteishaku -tehtävä
Nivelvaiheessa	Opintotuki Työnhaku, kesätyö Opiskelu ja työ ulkomailla Yliopisto ja ammattikorkeakoulu	kela.fi-tehtävä mol.fi-tehtävä cimo.fi-tehtävä korkea-aste-tehtävä yrittäjyys ammatinvalintana -tehtävä	

Kuvio 4: Keskeisten www-lähteiden hyödyntäminen oppilaanohjauksessa

Lähteet:

Readon, R.C., Lentz, J.G., Sampson J. P. & Pterson G.W. 2008. Career Development and Planning. A Comprehensive Approach. Third edition

Vuorinen, R. 2004. Tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksia ohjaustyössä. Teoksessa H. Kasurinen (toim.) Ohjausta opintoihin ja elämään – opintojen ohjaus oppilaitoksessa. Opetushallitus. Vammalan Kirjapaino Oy.